

**Kemi-Ounasjoen vaelluskalatyöryhmä ja
toimenpidesuunnitelma Kemi - ja Ounasjoen vaelluskalojen
elvyttämiseksi
Lassi Kontiosalo, Lapin liitto**

Esityksen sisältö

- Taustaa.. Lapin liitto ja vaelluskalat.
- Kemi- Ounasjoen Vaelluskalatyöryhmä ja sen tehtävät.
- Toimenpidesuunnitelma, mitä tarvitaan ja miten edetään?
- Katsaus toteutettuihin hankkeisiin ja toimenpiteisiin.

A vertical banner image showing a sunset or sunrise over a body of water with a forested shoreline. The sky is filled with orange and pink clouds, and the water reflects the colors. A small boat is visible on the water.

LAPLAND
Above Ordinary

Taustaa.. Lapin liitto ja vaelluskalat^{10/11/2023}

- Lapin liitto on johdonmukaisesti pyrkinyt edistämään vaelluskalakantojen palauttamista Kemi-Ounasjokeen. Asia on ollut aina kirjattuna Lapin tavoitteisiin ja sitä on edistetty kehittämisrahoituksen ja edunvalvonnan keinoin laajassa yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.
- Keväästä 2016 lähtien liitto on koordinoinut Kemi-Ounasjoen vaelluskalatyöryhmän toimintaa.
- Toiminta perustuu v. 2016 tehtyyn sopimukseen
→ Lapin liitto + Kemijoki Oy + PVO-Vesivoima Oy.

A vertical banner image showing a sunset or sunrise over a body of water with a forested shoreline. The sky is filled with orange and pink clouds, and the water reflects the colors. A small boat is visible on the water.

LAPLAND
Above Ordinary

Taustaa.. Lapin liitto ja vaelluskalat^{10/11/2023}

- Vaelluskalatyöryhmä koostuu Lapin liiton, kalatalousalueiden, vesivoimayhtiöiden ja metsähallituksen nimeämistä jäsenistä.
- Asiantuntijoina toimivat Lapin ELY-keskuksen ja Luken edustajat.
- Vaelluskalatyöryhmän koordinoit toiminnan rahoituksesta vastaa Kemijoki Oy ja PVO-vesivoima Oy.
- Toiminnan kustannusarvio vuositasolla on n. 90 000 €. Kemijoki Oy 83 % ja PVO-vesivoima Oy 17 %.

Vaelluskalatyöryhmän jäsenet toimikaudella 2020-2023

10/11/2023

Varsinaiset jäsenet:

Ismo Heikkilä	Kemijoki Oy, johtaja
Jyrki Salo	PVO-Vesivoima Oy, ympäristöasiantuntija
Jyrki Kehus	Enontekiön kalatalousalue
Timo Matinlassi	Ala-Kemijoen ja Perämeren kalatalousalue
Aimo Vilponen	Yli-Kemin kalatalousalue
Reijo Saari vpj.	Keski-Kemijoen kalatalousalue
Jukka Korpivuoma	Raudanjoen kalatalousalue
Markku Vierelä	Metsähallitus, erityisasiantuntija
Jukka Kunnari	Ala-Kemijoen ja Perämeren kalatalousalue
Virpi Lilja pj.	Lapin liitto, yhteysjohtaja
Aatos Nätyнки	Ounasjoen kalatalousalue
Antti Sirviö	Yli-Kemin kalatalousalue

Asiantuntijajäsenet

Maare Marttila	Lapin ELY-keskus, kalastusbiologi
Jari Leskinen	Lapin ELY-keskus, johtava kalatalousasiantuntija
Jaakko Erkinaro	Luonnonvarakeskus, tutkimusprofessori
Teuvo Niva	Luonnonvarakeskus, erikoistutkija

Muut:

Lassi Kontiosalo	Lapin liitto, projektipäällikkö
Sanni Björklund	Lapin liitto, projektiassistentti

Mitä ryhmä tekee?

10/11/2023

- Toteuttaa osaltaan hallitusohjelmaa.
→ Vaelluskalaohjelma NOUSU! Ohjelma tukee vaelluskalojen elinolosuhteiden parantamista yhteensä 15 miljoonalla eurolla vuosina 2020-2023.
- Nousu-hankkeiden toteuttamiseksi edellytetään laajaa alueellista yhteistyötä.
- NOUSU-ohjelma jatkuu Orpon hallitusohjelmassa.

”Vaelluskalakantojen elvyttämishankkeiden NOUSUa jatketaan ja sitä laajennetaan koskemaan myös alasvaellusta ja seurantaa.” NOUSU-ohjelmaan ohjataan 2,0 miljoonaa euroa/ vuosi.?

Mitä ryhmä tekee?

10/11/2023

Tiivistetysti vaelluskalatyöryhmän tehtävänä on:

- Toimenpiteiden suunnittelu yleisellä tasolla (Toimenpidesuunnitelma)
- Toimijoiden aktivointi
- Hanke- ja rahoitusjärjestelyiden edistäminen
- Lausuntojen antaminen esim. hankesuunnitelmista
- Hankkeiden seuranta
- Viestintä, sidosryhmätapaamisten järjestäminen ja niihin osallistuminen

A vertical banner image showing a sunset or sunrise over a body of water. The sky is filled with orange and pink clouds, and the water reflects the colors. In the distance, there is a dark silhouette of a forested shoreline. A small boat with several people is visible on the water in the middle ground.

LAPLAND
Above Ordinary

Toimenpidesuunnitelma

10/11/2023

- Vaelluskalatyöryhmä sidosryhmineen on laatinut v. 2017 *Toimenpidesuunnitelman Kemi-Ounasjoen vaelluskalakantojen elvyttämiseksi.*
 - Työryhmän tehtävänä on myös Toimenpidesuunnitelman säännöllinen päivittäminen.
 - Uusin versio julkaistiin syksyllä 2022.
- https://www.lapinliitto.fi/wp-content/uploads/2022/09/Toimenpidesuunnitelma_2022.pdf

A vertical banner image showing a sunset or sunrise over a body of water. The sky is filled with orange and pink clouds, and the water reflects the colors. In the distance, a dark forest line is visible. A small boat with people is on the water.

LAPLAND
Above Ordinary

Toimenpidesuunnitelma

10/11/2023

- Suunnitelmassa on määritelty ripeästi liikkeelle lähteviä konkreettisia hankkeita, joita voidaan rahoittaa yhteisesti → alue + valtio, (myös EU-rahoitus)
- Rahoitusmalli yleensä 50/50, alue/valtio. Meneillään on suunnitelman toimeenpanovaihe

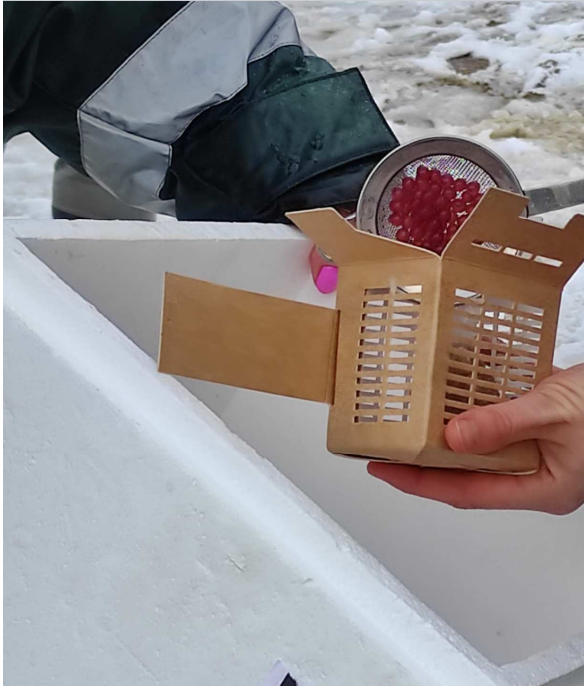
Miten edetään?

10/11/2023

- Tavoitteena on, että kalojen ylös- ja alasvaellus turvataan toimivien vaellusyhteyksien myötä vaiheittain.
- Toimenpiteiden painopiste ensivaiheessa välillä Keminmaa – Rovaniemi → merelliset vaelluskalat pääsisivät Ounasjokeen kutu- ja lisääntymisalueille.
- Ylös- ja alasvaellusratkaisut voivat perustua → esim. perinteisiin kalateihin, luonnonmukaisiin ohitusuomiin, kalauomiin, ylisiirtolaitteisiin tai muihin uusiin innovaatioihin. Ratkaisuja tulee tarkastella aina pato- ja voimalaitoskohtaisesti.
- Rahoituslähteinä → Nousu sekä kaikki mahdolliset vaihtoehdot, mukaan lukien EU:n hankerahoitus.
- Tutkimus ja seuranta keskeisessä roolissa!

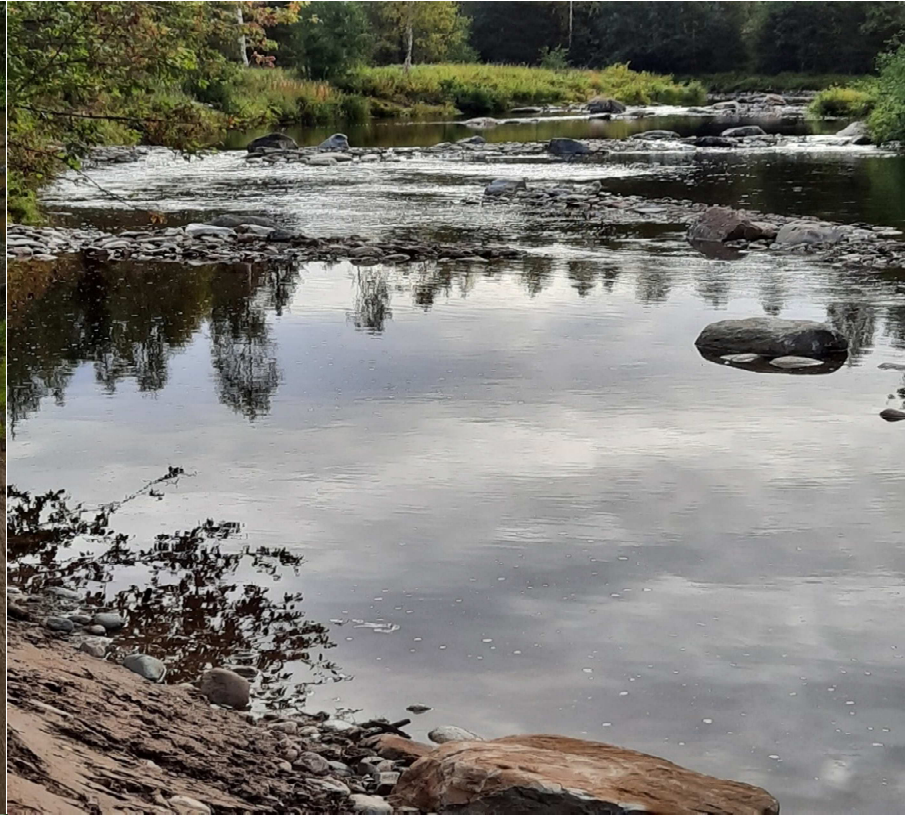
Mitä toimenpiteitä tarvitaan? 10/11/2023

- Tuloksekas vaelluskalakantojen elvyttäminen Kemi-Ounasjoella tarkoittaa käytännössä lähes kaikkia mahdollisia ihmisen tekemiä tukitoimenpiteitä vuosiksi eteenpäin.
- Tarvitaan kahteen suuntaan toimivia vaellusyhteyksratkaisuja, monipuolisia ja pitkäkestoisia tukitoimenpiteitä sekä laajaa yhteistyötä!
 - Taivalkosken kalauoman toteutus. Lupahakemus PSAVI:oon kalauoman rakentamiseksi jätetty 1/22, tiedoksiantokuulutus 6/23
 - Isohaaran kalateiden toimivuuden varmistaminen ja kokonaisvaltainen kehittäminen
 - Alasvaellusratkaisuiden kehittäminen ja käyttöönotto
 - Taivalkosken jälkeisten (alhaalta ylös) patojen vaellusyhteydet
- Olennaista on panostaa tuettuun luonnonpoikastuotannon aikaansaamiseen (jokeen leimautuneen kannan luomiseen) siten, että jatkossa vaelluskalakantojen palauttaminen Kemijoelle on mahdollista.
 - Mäti- ja pienpoikasistutushankkeiden jatkuvuus ja volyymien kasvattaminen (2018 alk. ml. 100.000 1-v, + 200 lit spa-mätiä, mt. 20.000 1-v + 80 lit. spa-mätiä)
 - Kalaystävälliset ylisiirrot
 - Jatkuva tulosten seuranta
 - Istutustoiminnan kesto 15-v.

Mitä toimenpiteitä tarvitaan? ^{10/11/2023}

- Tarvitaan elinympäristöjen kunnostustoimenpiteitä ml. valuma-alue kunnostukset
 - Kaikki hyvin suunnitellut ja toteutetut puro- ja virtavesikunnostukset tarpeellisia
 - Kunnostukset pääuomassa, esim. Rötkösaari- hanke
 - Kunnostustarpeen arviointi tulisi lähteä voimakkaammin valuma-alueen tarkastelusta
 - EMRA-hankkeen tulosten toimeenpano (12 inventoitu, suunnitelmat 4)
 - Inventointien ja kunnostusten systemaattinen jatkotyö. Sivujoet + pääuoma.
 - EMRAN tai vast. EU- rahoitteen hankkeen jatkumo..
- Tarvitaan predaation vähentämiseksi suunnattuja toimenpiteitä (petokalat, lokit, koskelot, merimetsot, hylkeet..)
 - Alasvaelluksen turvaaminen, viipymät patojen yläpuolella minimiin
 - Toimenpiteitä hylkeiden aiheuttamien vahinkojen vähentämiseksi
 - Hyljetuotteiden kauppakielto EU:n alueella vuodesta 2009, miksi?
 - Lintujen aiheuttamaa predaatiota vaelluspoikasille tulee selvittää

Mitä toimenpiteitä tarvitaan? ^{10/11/2023}

- Tarvitaan kalastuksen säätelytoimenpiteitä

- Mitä pidemmälle vaelluskalakantojen elvyttämistoimenpiteissä edetään, sitä tarkemmin olemassa olevaa säätelyä tullaan tarkastelemaan
- Edellyttää useiden eri alueiden kalastuksen säätelytoimien yhdensuuntaistamista
- Keskeisessä roolissa vesialueen omistaja, kalatalousalue ja kalatalousviranomaiset
- Lohen ja meritaimenen kalastusoikeuden hallinnan selkeyttäminen Kemijoella. KL 5§ (kalastusoikeus perustuu vesialueen omistukseen vs. KL 9§, Valtion yksityiset kalastukset, kalastuksista päättää metsähallitus, regaali-oikeus) ?
- Valvonnan järjestäminen?

- Tarvitaan tutkimusta ja seurantaa

- Kaikkien vaelluskalakantojen elvyttämiseen tähtäävien ja jatkossa käynnistyvien toimenpiteiden vaikuttavuutta tulee tutkia ja seurata parhailla mahdollisilla menetelmillä
- Toimenpiteistä tuotettava helposti saatavilla olevaa dokumentoitua tietoa
- Tutkimusta ja seurantaa suorittavien tahojen erit. Luken kanssa tehtävä yhteistyö välttämätöntä
- Tutkimustyön resurssit turvattava

Hanke/toimenpide-esityksiä tp-suunnitelmasta..

- Taivalkosken ohitusuoma (Lupahakemus jätetty 1/2022, kuulutettu 6/2023)
- Taivalkosken jälkeisten (alhaalta ylös) patojen vaellusyhteydet
- Kemi-Ounasjokeen leimautuneen vaelluskalakannan luomiseksi toteutettavat toimenpiteet. Tuetun luonnonpoikastuotannon, tuki-istutustoiminnan jatkaminen ja volyymien kasvattaminen (mäti – ja poikasistutukset, ylisiirrot)
- Valuma-alue kunnostukset
- Sivujokien kuntokartoitukset, inventoinnit, pienten noususteiden poistaminen, elinympäristökunnostushankkeet. Toimenpiteet, joilla edistetään ja parannetaan vesistöjen tilaa
- Kalateiden toimintaa edistävät kehittämis- ja tutkimushankkeet; suuaukon rakenne, virtaukset, mitoitus, houkuttelevuus jne.
- Alasvaellusratkaisuihin liittyvät toimenpiteet
- Kalasydän kalatieratkaisuun liittyvät kehittämis- ja tutkimushankkeet

Hanke/toimenpide-esityksiä tp-suunnitelmasta..

- Kemijokeen laskevien sivujokien (joihin suunnitelmat tehty) kalataloudellinen kunnostus, alisella Kemijoella
- Runkausjoen istutus- ja seurantaohjelman jatkaminen (toteutuksessa)
- Inventoinnit, suunnitelmat ja kunnostukset Kemijoen pääuomassa, (Taivalkosken altaalla toteutuksessa, Rötkösensaari-hanke)
- Alasvaellusratkaisuiden kehittäminen, testaus, tutkimus Kemijoella (Taivalkoskella toteutettu 2021 ja 2022)

Hanke/toimenpide-esityksiä tp-suunnitelmasta..

- Näytepyynnit, tutkimus- ja seuranta-toimenpiteet
- Hyljevahinkojen torjuntaan liittyvät kokeilut ja hankkeet
- Hyljepyyntiin tehostamiseen tähtäävät toimenpiteet, tehokkaat pyyntivälineet, metsästysmatkailun mahdollisuudet, tarvittavat lakimuutokset. (saaliin hyödynnettävyys)
- Petokalojen hyödynnettävyyteen tähtäävät hankkeet, jalostus, arvonalistaminen, vienti, kalastusmatkailu
- Perustutkimusta nahkiaisesta ja toimenpiteitä niiden ylisiirtojen kehittämiseksi

Kärkihankerahoituksella toteutettuja hankkeita Kemi-Ounasjoella 2017-2020

10/11/2023

• Kalasydän-kalatieratkaisu, I ja II yht. -2017	437.670 €
• Mäti- ja pienpoikasistutukset- 2017,-18, -19, -20	838.000 €
• Ylisiirrot -2016, 2017,2019	365.132 €
• Vallitunsaaren kalatien kunnostus- ja kehittäminen -17,-18,19	144.150 €
• Kalasydänjärjestelmän kokeilu Isohaara -2018	798.000 €
• Isohaaran kalatien toiminnan kehitt. Pilotointi -2019	30.000 €
• Lohien PIT- ja telemetriaseuranta Isohaara-Taivalkoski -2020	120.000 €
• Yht.	n.
	<u>2.7 milj.</u> €

Nousu-rahoituksella toteutettuja hankkeita Kemi-Ounasjoki 2021->

10/11/2023

- Smoltitöydän - alasvaellusratkaisun rakennus ja testaus,- 20-21 341.200 €
- Vaelluskalojen ylisiirtohanke/kalatien kunnostaminen,-20-21 186.000 €
- Ounasjoen istutusten tuloksellisuus- hanke, 2021-26 1,6 milj. €
- Kemilohi- hanke 2021- lohien määrä ja hakeutuminen kalateihin 176.000 €
- Vaelluskalakalojen ylisiirtohanke PALUU 2023 83 948 €
- Runkausjoen alaosan kalataloudellinen kunnostus 2020-22 252 176 €
- Lohen vaelluspoikasten selviytyminen Kemijoella- hanke 2023 130 000 €
- **Yht. n.** **2,6 mil.€**

LAPLAND

Above Ordinary

Muut hankkeet ja toimenpiteet Kemi-Ounasjoki 2019-2023

10/11/2023

- EMRA-hanke, Interreg Pohjoinen EU, 2019-22 1,5milj. €
- Kalasydän Taivalkoski 2019,-20,-21,-22, -23 600.000 €
- Mäti-ja poikasistutukset, 2021, -22 , -23 200.000 €
- Näytepyynti Isohaara- Taivalkoski -19, -20,-21,-22 40.000 €
- Isohaaran kalatieseuraanta 2021, -22, -23 5.000 €
-><https://www.lapinliitto.fi/edunajaminen/kemi-ounasjoen-vaelluskalatyoryhma/lohikalojen-nousu-isohaaran-kalateissa/>
- Runkausjoen täydennyskunnostukset ja istutusohjelma 2022,-23 50.000 €
- **Yht. n.** **2,3 milj. €**
- Prosessissa
- Ohitusuoma Taivalkoski n.10.milj.

Kemijoen vesistöalueen vaelluskalakantojen elvyttämishanke

LAPLAND

Above Ordinary

Tiedoksi:

<https://www.lapinliitto.fi/merialuesuunnittelun-toinen-kierros-kaynnistyy-energiakarjella-tervetuloa-tornioon-9-11/>

<https://meriskenaariot.info/merialuesuunnitelma/suunnitelma-johdanto/>

LAPLAND

Above Ordinary

Kemijoen vaelluskalakantojen elvyttämishanke

10/11/2023

Kiitos mielenkiinnosta!

Lisätietoja: <https://www.lapinliitto.fi/edunajaminen/kemi-ounasjoen-vaelluskalatyoryhma>

LAPIN LIITTO

POHJOLAN
VOIMA

KEMIJOKI